



# Tarixi memarlıq irsi, müasir şəhər mühiti və gələcək inkişaf konsepsiyası

**2026-cı ilin gəlişi ilə Azərbaycanda ölkəmiz üçün mühüm strateji əhəmiyyətə malik "Şəhərsalma və Memarlıq İli" başlandı. Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 22 dekabr 2025-ci il tarixli sərəncamı ilə bu il ölkəmizdə "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilmişdir.**

Artıq ilk günlərini yaşadığımız yeni ilin bütünlüklə şəhərsalma və memarlıq mövzusunda həsr edilməsi təsadüfi deyil. 2026-cı ildə ölkəmiz BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü sessiyasına (WUF13) evsahibliyi edəcək. Bu qərar Azərbaycanın dayanıqlı şəhərsalma proseslərində getdikcə artan rolunun təcəssümü kimi ölkəmizdəki strateji inkişaf proseslərinin məntiqindən irəli gəlir. Eyni zamanda beynəlxalq səviyyədə Azərbaycana olan yüksək etimadın daha bir göstəricisidir.

## Şəhərsalma və memarlığa strateji baxış

Azərbaycan müxtəlif tarixi mərhələləri əhatə edən böyük şəhərsalma və memarlıq ənənələrinə malikdir. Bu ənənələr bəşəriyyət üçün son dərəcə maraqlı olan zəngin elementləri, təcrübələri, üslubları, yanaşmaları özündə birləşdirir. Paytaxt Bakı ilə regionların tarazlı inkişafının təmin edilməsi, BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə uzlaşdırılmış şəkildə dayanıqlı məskunlaşdırmanın təşviqi, memarlıq və şəhərsalma fəaliyyətinin müasir çağırışlara uyğun aparılması hazırda ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas prioritetlərindəndir.

Ermənistanın işğalı nəticəsində dağıdılmış ərazilərimizdə tarixi Zəfərimizdən sonra innovativ yanaşmalar əsasında canlanan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq prosesləri dövlətimizin memarlıq və şəhərsalmaya strateji baxışını açıq şəkildə nümayiş etdirir. "Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" çərçivəsində "yaşıl enerji" zonası elan edilmiş bu ərazilərdə 2020-2025-ci illər ərzində - dünya memarlıq-inşaat təcrübəsində nadir rast gəlinən qısa zamanda 100-dən çox yaşayış məntəqəsi, o cümlədən 12 şəhər üzrə planlaşdırma sənədləri hazırlanmış, bərpa-quruculuq işlərinə start verilmişdir. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, xalqımızın qürur mənbəyi Şuşa şəhərinin tarixi simasının və ənənəvi memarlıq mühitinin bərpası ilə dirçəldilmə-

si isə bu prosesin ən simvolik nümunələrindən biri, milli iradənin parlaq təzahürü olmuşdur.

Azərbaycanda milli şəhərsalma forumlarının təşkili də artıq xoş bir ənənəyə çevrilib. Bu cür milli şəhərsalma forumlarının müvafiq sessiyalarında dayanıqlı şəhərsalma, iqlim dəyişmələrinə uyğunlaşma, inklüziv inkişaf və şəhərlərin bərpası kimi aktual məsələlərə diqqət yönəlir, əhalinin mənzil təminatı, maliyyə və innovasiya mexanizmləri, ərəzi planlaşdırılması, rəqəmsallaşma, mədəni irsin qorunması və sağlam şəhər icmaları sahələrində qabaqcıl təcrübələr təqdim olunur. Dünyanın müxtəlif ölkələrindən gəlmiş iştirakçılar Azərbaycanda postmünaqişə dövrünün bərpa modeli ilə yaxından tanış olmaq imkanı qazanırlar. Ötən ilin oktyabrında Xankəndidə və Bakıda belə milli şəhərsalma forumlarının artıq üçüncüsü keçirilmişdir. Bu baxımdan Azərbaycanın BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumuna evsahibliyi etməsi və bunun "Şəhərsalma və Memarlıq İli"ndə baş verməsi son dərəcə əlamətdardır.

## Şəhərlərin gələcəyinə dair global dialoq mərkəzi

Forum (WUF) BMT-nin şəhərsalma və dayanıqlı urbanizasiya sahəsində ən nüfuzlu beynəlxalq platformalarındandır. Belə bir forum ilk dəfə 2002-ci ildə Keniyanın Nayrobi şəhərində keçirilib. Yada salaq ki, hələ 1996-cı ildə Habitat II Konfransından sonra şəhərsalma mövzularında mütəmadi müzakirələrə ehtiyacın yarandığı qəbul edilmişdir. Nayrobi isə UN-Habitat-ın mənzil-qərarğahının yerləşdiyi şəhər olduğu üçün ilk forumun burada keçirilməsi həm simvolik, həm də praktik baxımdan məqsədəuyğun sayılmışdı.

2001-ci ildə BMT UN-Habitat urbanizasiya problemləri üzrə davamlı global dialoq platforması yaratmaq mandatı vermiş və növbəti il baş tutan WUF zamanla urbanizasiya üzrə global qərarların,

təcrübə mübadiləsinin əsas platforması kimi formalaşdı. Artıq 24 ildir ki, forum ölkələr arasında təcrübə mübadiləsi üçün mühüm imkan yaradır, innovativ həllərin paylaşılmasını sürətləndirir, şəhərlərin gələcəyinə dair global dialoq formalaşdırır.

Azərbaycanın bu il foruma evsahibliyi etməsi ölkəmiz üçün həm strateji, həm də praktik baxımdan mühüm üstünlüklər yaradır. İlk növbədə bu, dövlətimizin beynəlxalq mövqeyinin daha da güclənməsi baxımından önəmlidir. Belə ki, forumun keçirilməsi Azərbaycanın dayanıqlı inkişaf, şəhərsalma və urban transformasiya sahəsində global dialoqun mərkəzinə çevrilməsi deməkdir. Bu isə ölkənin beynəlxalq nüfuzunu və yumşaq güc imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Digər tərəfdən, şəhərsalma və planlaşdırmada qabaqcıl təcrübələrin mərkəzində olmaq, bu təcrübələrlə yaxından tanışlıq hər bir ölkə üçün faydalıdır. Bu baxımdan forum zamanı dünyanın aparıcı şəhərsalma ekspertləri, şəhər rəhbərləri və planlaşdırıcılarla birbaşa təmas innovativ yanaşmaların, "ağıllı şəhər" həllərinin və "yaşıl planlaşdırma" modellərinin Azərbaycana transferini sürətləndirir.

## Böyük qayıdış modelinin dünyaya təqdimatı

Dayanıqlı inkişaf gündəliyinin güclənməsi də mühüm məqamlardandır. Forum Azərbaycanın BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə, xüsusilə SDG 11 - Dayanıqlı şəhərlər və icmalar hədəfinə sadiqliyini real layihələr və nəticələrlə nümayiş etdirmək üçün güclü platforma rolunu oynayacaq.

Ən əsası isə WUF tarixi Zəfərimizdən sonra Azərbaycanın öz daxili imkanları hesabına sürətlə qurularaq inkişafa qovuşduğu, yeni həyatına başlayan Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun beynəlxalq təqdimatı baxımından əlverişli platformadır. Bərpaolunan ərazilərdə "yaşıl şəhər", "ağıllı kənd", sıfırdan planlaşdırma təcrübələrinin tətbiqinin global miqyasda tanınması üçün belə bir forum unikal imkanlar deməkdir. Bu, Böyük qayıdış modelinin beynəlxalq nümunə kimi mövqelənməsinə xidmət edir.

İnvestisiya və tərəfdaşlıq imkanlarını da unutmamalıyıq. Forum çərçivəsində qurulan əlaqələr şəhər infrastrukturunu, enerji, nəqliyyat və tikinti sahələrinə beynəlxalq investisiya və texnologiyaların cəlb olunmasını stimullaşdıracaq, eyni zamanda insan kapitalını inkişaf etdirəcək və institusional tərəqqiyə yol açacaq. Yerli mütəxəssislər, universitetlər və dövlət qurumları üçün bilik mübadiləsi, yeni yanaşmaların öyrənilməsi və institusional potensialın gücləndirilməsi baxımından uzunmüddətli müsbət təsirlər doğuracaq.

Bir sözlə, BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumunun ölkəmizdə keçirilməsi Azərbaycana təkcə ev sahibi ölkə kimi deyil, şəhərlərin gələcəyini formalaşdıran aktiv global oyunçu kimi və yüksək imic, təcrübə, investisiya və strateji mövqə qazandırır.

## Memarlıq irsinin qorunması və milli kimlik

Bütün bunları nəzərə alsaq, 2026-cı ilin Azərbaycanda "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsinin ölkəmiz və cəmiyyətimiz üçün mühüm strateji, sosial, mədəni mənə, xüsusi əhəmiyyət daşıdığını görürük. Bu qərar ilk növbədə dayanıqlı inkişafın institusionalaşdırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

"Şəhərsalma və Memarlıq İli" çərçivəsində şəhərsalma və memarlıq vahid dövlət siyasəti səviyyəsində ön plana çıxır. Planlı inkişaf, balanslı məskunlaşma, ekoloji yanaşmalar və uzunmüddətli şəhər modelləri artıq ayrıca təşəbbüs deyil, sistemli yanaşma kimi möhkəmlənir. Yaşıl şəhərlər ideyası gündəmə gəlməklə şəhər mühitində insan rifahı, ona əlçatanlıq, inklüzivlik və ekoloji tarazlıq əsas meyarlara çevrilir. Bu, təkcə yeni layihələrdə deyil, mövcud şəhər məkanlarının yenilənməsində də həyat keyfiyyətinin yüksəlməsinə xidmət edir.

Peşəkar potensialın və yaradıcı mühitin güclənməsi də "Şəhərsalma və Memarlıq İli"nin potensialıdır. Memarlar, urbanistlər, dizaynerlər və planlaşdırıcılar üçün yeni imkanlar açılır, peşəkar dialoq və beynəlxalq əməkdaşlıq genişlənir. Bu isə yerli kadrların bilik və bacarıqlarının global səviyyəyə çıxmasına şərait yaradır.

Eyni zamanda Qarabağda, Şərqi Zəngəzurdə tətbiq edilən modern yanaşma, sıfırdan qurulan şəhər və kəndlər müasir Azərbaycan şəhərsalması üçün canlı laboratoriyasına çevrilir. "Ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" və "yaşıl enerji" konsepsiyaları praktik nəticələrlə möhkəmlənir və beynəlxalq miqyasda nümunə kimi təqdim olunur.

"Şəhərsalma və Memarlıq İli"nin məhz Azərbaycanda BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumunun keçirildiyi dövrə təsadüf etməsi ölkəmizi global urban gündəliyinin mərkəzinə gətirir, Azərbaycanın müasir şəhərsalma baxışını dünyaya nümayiş etdirmək üçün güclü platforma yaradır.

Memarlıq irsinin qorunması və milli kimlik baxımından da bu ilin mövzusu böyük faydalar verir. Tarixi şəhər mühitinin, memarlıq irsinin qorunması ilə müasir inkişaf arasında harmoniya yaradılır. Bu, milli kimliyin şəhər məkanında davamlı yaşamasını təmin edir. Prezidentin 2026-cı ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi haqqında sərəncamında xüsusi vurğulanır: "UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmiş nadir sərəvətlərimiz - qədim və Orta əsrlərin şəhər mədəniyyətini özündə təcəssüm etdirən İçərişəhər və Şirvanşahlar Saray Kompleksi, özəmətli ruhunu indiyədək qoruyan Qız qalası, Şəkinin tarixi mərkəzi və Xan sarayı Azərbaycan şəhərsalma və memarlıq sənətinin dünya inciləri sırasında layiqli yer tutan yadigarlarıdır.

900 illiyi UNESCO çərçivəsində yubileyləri keçirilən böyük şəxsiyyətlər siyahısına daxil olunan qüdrətli sənətkar Əcəmi Naxçıvaninin Azərbaycan və Yaxın Şərqi ölkələrinin Orta əsrlər memarlığına güclü təsir göstərmiş yaradıcılığı dövrün memarlıq məktəbinin ən yüksək zirvəsidir".

Nəticə etibarilə 2026-cı ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan olunması təkcə bir sahənin önə çəkilməsi deyil. Bu, Azərbaycanın nümunəvi yaşayış modelinə, xalqın rifahına və ölkənin global hədəfinə xidmət edən qərardır.

*İradə ƏLİYeva,  
"Azərbaycan"*